

**جهت تهیه این کتاب می‌توانید با شماره
تلفن‌های ذیل تماس حاصل نمایید.**

۰۲۵-۳۷۷۴۹۲۷۴

۰۹۱۲۶۵۲۵۰۷۰

**همچنین می‌توانید در شبکه‌های
اجتماعی ایتا و تلگرام با شماره فوق
سفارش خود را ثبت فرمایید.**

■ کانال ایتا: nashrehoghoghepoya

■ کانال تلگرام: hoghoghepoyapub

■ کانال پیام رسان بله: pooya_law

■ کانال پیام رسان سروش: pooyalaw

■ فروشگاه اینترنتی: www.hpbook.ir

مجموعه نکات کاربردی حقوق کیفری

جلد دوم

مجید عطایی جنتی
یوسف محمدیان پهنوار
(قضات دادگستری)

نشر حقوق پویا

فهرست مطالب

مقدمه.....	۵
۱. تصرف عدوانی و جرایم مشابه.....	۶
۱-۱. تصرف عدوانی، مزاحمت ملکی و ممانعت از حق.....	۷
۱-۲. جرم موضوع ماده ۶۹۱ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده (ورود به ملک در تصرف دیگری به نحو قهر و غلبه).....	۵۱
۱-۳. تصرف ملک دیگری به نحو قهر و غلبه، موضوع ماده ۶۹۲ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۵۳
۱-۴. تصرف عدوانی، مزاحمت ملکی و ممانعت از حق مجدد، موضوع ماده ۶۹۳ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۵۴
۱-۵. انتقال مال غیر، موضوع ماده ۱ قانون راجع به انتقال مال غیر مصوب ۱۳۰۸.....	۵۹
۱-۶. انجام معامله معارض، موضوع ماده ۱۱۷ قانون ثبت اموال و اسناد.....	۷۸
۱-۷. تقاضای ثبت ملک غیر به نام خود، موضوع ماده ۱۰۹ قانون ثبت اسناد و املاک.....	۸۲
۱-۸. تحصیل مال از طریق نامشروع، موضوع ماده ۲ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری.....	۸۳
۱-۹. سوءاستفاده از ضعف نفس اشخاص مجبور، موضوع ماده ۵۹۶ قانون تعزیرات.....	۹۲
۲. از جرایم کارکنان دولت.....	۹۴
۲-۱. سلب حقوق و آزادی مردم، موضوع ماده ۵۷۰ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۹۵
۲-۲. سوءاستفاده از قدرت رسمی در جلوگیری از اجرای قوانین و یا اوامر دولتی یا مقامات قضایی، موضوع ماده ۵۷۶ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۹۸
۲-۳. ربا، موضوع ماده ۵۹۵ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۱۰۱
۲-۴. تمرد نسبت به مأمورین دولت، موضوع ماده ۶۰۷ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۱۰۴
۳. از جرایم علیه اشخاص.....	۱۰۹
۳-۱. شرکت در نزاع، موضوع ماده ۶۱۵ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۱۱۰
۳-۲. تظاهر به قدرت نمایی با چاقو، موضوع ماده ۶۱۷ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۱۱۶
۳-۳. اخلال در نظم و آسایش عمومی و یا ممانعت از مردم از کسب و کار، موضوع ماده ۶۱۸ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۱۲۰
۳-۴. آدم ربایی، موضوع ماده ۶۲۱ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....	۱۲۴
فهرست منابع.....	۱۴۱

مقدمه

حمد خداوندی را که سیرت‌ها و صورت‌های پسندیده را برای ما برگزید و روزی‌های خوش و نیکو را به ما ارزانی داشت. خداوندی که ما را آن‌گونه برتری داد که بر همه آفریدگان سلطه یابیم، چندان که به قدرت او هر آفریده فرمانبردار ماست و به عزت او در ربه طاعت ما.

خداوندا، آنچه را قسمتمان کرده‌ای و برای ما ناخوشایند است، محبوب ما گردان، و آن حکم تو را که دشوار می‌پنداریم، آسان ساز و در دل ما انداز که در برابر آنچه در حق ما خواسته‌ای، تسلیم تو باشیم، و نخواهیم که آنچه به تأخیر انداخته‌ای، پیش افتد و آنچه پیش انداخته‌ای، به تأخیر افتد و آنچه را خوش نمی‌داری، اختیار نکنیم. کار ما را به سرانجام که نیک‌تر است و آن فرجام که پسندیده‌تر، پایان ده؛ زیرا تو نفیس‌ترین چیزها را می‌بخشی و بخشش‌های بزرگ می‌دهی، و هر چه بخواهی همان می‌کنی و تو بر هر کار توانایی.

خدایا بر محمد و آل محمد درود فرست، و جنبش‌های نهانی دل‌ها، و حرکت‌های اندام‌ها و گردش چشم‌ها و به کار افتادن زبان‌های ما را مخصوص چیزهایی ساز که ما را به پاداش تو می‌رساند، تا چنان شود که هیچ حسنه‌ای که مستحق جزای تو است از ما فوت نشود، و هیچ سیئه‌ای که مستوجب کیفر تو است در نامه اعمال ما ثبت نگردد.

خدایا بر محمد و آل او درود فرست، و مرا به یاد کردن خود در آنچه به من عطا فرمودی فراموش کار مگردان و به احسانت در آنچه به من بخشیده‌ای غافل مساز.

۱. تصرف عدوانی و جرایم مشابه

۱-۱. تصرف عدوانی، مزاحمت ملکی و ممانعت از حق

الف - رکن قانونی

ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات و بازدارنده مصوب ۱۳۷۵

«هر کس به وسیله صحنه‌سازی از قبیل پی‌کنی، دیوارکشی، تغییر حد فاصل، امحای مرز، کرت‌بندی، نهرکشی، حفرچاه، غرس اشجار و زارعت و امثال آن به تهیه آثار تصرف در اراضی مزروعی اعم از کشت شده یا در آیش زراعی، جنگلها و مراتع ملی شده، کوهستانها، باغها، قلمستانها، منابع آب، چشمه‌سارها، انهار طبیعی و پارکهای ملی، تأسیسات کشاورزی و دامداری و دامپروری و کشت و صنعت و اراضی موات و بایر و سایر اراضی و املاک متعلق به دولت یا شرکت‌های وابسته به دولت یا شهرداری‌ها یا اوقاف و همچنین اراضی و املاک و موقوفات و محبوسات و اثلاث باقیه که برای مصارف عام‌المنفعه اختصاص یافته یا اشخاص حقیقی یا حقوقی به منظور تصرف یا ذیحق معرفی کردن خود یا دیگری، مبادرت نماید یا بدون اجازه سازمان حفاظت محیط زیست یا مراجع ذیصلاح دیگر مبادرت به عملیاتی نماید که موجب تخریب محیط زیست و منابع طبیعی گردد یا اقدام به هر گونه تجاوز و تصرف عدوانی یا ایجاد مزاحمت یا ممانعت از حق در موارد مذکور نماید به مجازات ۱۵ روز تا ۶ ماه [در مواردی که املاک و اراضی متعلق به اشخاص خصوصی باشد] و ۱ ماه الی یک سال حبس محکوم می‌شود.

دادگاه موظف است حسب مورد رفع تصرف عدوانی یا رفع مزاحمت یا ممانعت از حق یا اعاده وضع به حال سابق نماید.

تبصره ۱. رسیدگی به جرائم فوق‌الذکر خارج از نوبت به عمل می‌آید و مقام قضایی با تنظیم صورتمجلس دستور متوقف ماندن عملیات متجاوز را تا صدور حکم قطعی خواهد داد.

تبصره ۲. در صورتی که تعداد متهمان سه نفر یا بیشتر باشد و قرائن قوی بر ارتکاب جرم موجود باشد قرار بازداشت صادر خواهد شد، مدعی می‌تواند تقاضای خلع ید و قلع بنا و اشجار و رفع آثار تجاوز را بنماید»

* مجازات حبس جرایم مذکور با تصویب و لازم الاجرا شدن قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹/۲/۲۳ (زین پس قانون کاهش) حسب تبصره ماده ۱۱ آن به ۱۵ روز الی ۶ ماه تقلیل پیدا کرد اما در مواردی که املاک و اراضی متعلق به اشخاص خصوصی باشد مجازات آن کماکان حبس از یک ماه تا یک سال است.

ب) رکن مادی

رکن مادی بزه مذکور به چند صورت زیر محقق می‌شود:

۱- تهیه آثار تصرف در اراضی و املاک و تأسیسات به وسیله صحنه‌سازی

صحنه‌سازی به عملیاتی گفته می‌شود که به منظور دیگری انجام می‌شود یعنی خود عملیات مد نظر مرتکب نبوده بلکه می‌خواهد از آن‌ها نتیجه دیگری که همان اثبات مالکیت و ذی‌حق بودن است را ثابت کند. تهیه آثار تصرف اعم از صحنه‌سازی است و تفاوتی نمی‌کند این عملیات به نفع متصرف یا به نفع شخص دیگری باشد پس تصرفی مشمول این ماده است که به وسیله صحنه‌سازی و تهیه آثار باشد. قانون‌گذار به برخی از آن‌ها در متن ماده اشاره کرده است (پی‌کنی، تغییر حد فاصل و کرت بندی و ...)

بنابراین تصرف ساده مشمول این ماده نمی‌گردد. برای همین است دیوان عالی کشور در رأی شماره ۱۳۵۸-۱۳۱۸/۶/۲۱ آمده است: «صرف ساختن دیوار ولو به قصد داخل کردن قسمتی از ملک مجاور در ملک خود باشد با عدم تغییر چیزی که حد فاصل شناخته شده، تغییر حدّ به منظور مذکور در ماده ۲۶۴ قانون کیفر (ماده ۶۹۰ فعلی) نخواهد بود» (زراعت، عباسی؛ شرح قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات - ۳، چاپ اول، انتشارات ققنوسی، ص ۲۹۲)

۲- انجام عملیاتی که منجر به تخریب محیط زیست و منابع طبیعی می‌شود بدون اینکه از مراجع ذی‌صلاح مجوز گرفته شود

تخریب محیط زیست و منابع طبیعی عبارت عامی است که بسیاری از مصادیق آن در قوانین خاص جرم‌انگاری گردیده است؛ بنابراین تنها مواردی مشمول ماده ۶۹۰ است که در قوانین خاص پیش‌بینی نشده است این امر مستوجب تخصیص اکثر بوده که طبق اصول فقه کاری ناپسندی است اما اگر این توجیه صورت نگیرد موجب تعارض ماده ۶۹۰ با قوانین خاص دیگر می‌شود. (همان)

یکی از مواردی که ممکن است مصداق تخریب منابع طبیعی تلقی شود، تهیه چوب و هیزم و زغال و بریدن و ریشه‌کن کردن درختان و نهال‌ها در منابع ملی است. در بین قضات اینکه آیا ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده، ناسخ ماده ۴۲ قانون حفاظت از جنگل‌ها و مراتع کشور مصوب ۱۳۴۶ است یا خیر، اختلاف نظر وجود دارد؛ عده‌ای با این استدلال که ماده ۴۲ قانون موصوف خاص و ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی عام است و اینکه عام مؤخر خاص مقدم را نسخ نمی‌کند، اعتقاد دارند که ماده ۶۹۰ قانون موصوف ناسخ ماده ۴۲ قانون حفاظت از جنگل‌ها و مراتع کشور نیست. در مقابل برخی قائل به نسخ ماده ۴۲ قانون مذکور

به عبارت دیگر کلیه عملیات تخریب منابع طبیعی از جمله موارد یاد شده در ماده مذکور بوده و مصادیق آن را مشمول ماده ۶۹۰ قانون موصوف می‌دانند. گروه سوم قائل به تفکیک شده و معتقدند؛ ذیل ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی در آن قسمت که ناظر به تخریب محیط زیست و منابع طبیعی است ناسخ ماده ۴۲ قانون حفاظت از جنگل‌ها و مراتع است ولی نسبت به سایر موارد مندرج در ماده ۴۲ از جمله سوزانیدن نهال و درخت و تهیه چوب و هیزم و زغال و ... که عنوان جزایی خاص دارد ماده اخیر هنوز حاکمیت داشته و نسخ نشده است. (معاونت آموزش قوه قضائیه، اختلاف‌نظرهای قضایی در مسایل قانون مجازات اسلامی؛ چاپ نخست، تابستان ۸۸، نشر قضا، صص ۳۱۲-۳۱۱)

مصادق این موضوع، چرانیدن مرتع توسط دام است، در خصوص اینکه قانون قابل اعمال بر چرانیدن دام در مراتع کدام قانون است، نظر اتفاقی وجود ندارد؛ این موضوع در یکی از نشست‌های قضایی دادگستری تبریز مطرح گردیده که چنین اظهارنظر کرده‌اند:

نظر اکثریت: «چرانیدن مراتع بدون پروانه چرا یا مازاد بر پروانه نوعی تجاوز به مراتع و تخریب آن می‌باشد و این اقدام باعث از بین رفتن و تخریب مراتع می‌گردد و این موضوع در ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی نشده است، لذا چرانیدن مراتع بدون پروانه چرا یا مازاد بر پروانه، مستنداً به ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی جرم بوده و قابل مجازات می‌باشد»

نظر اقلیت: «چرانیدن دام در مراتع ملی، طبقاً طبق ماده ۴۴ مکرر قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب سال ۱۳۴۶ ممنوع و دارای مجازات بوده و مجازات آن نیز ضبط دام و فروش آن بود. چون فقهای شورای نگهبان این قسمت ماده یعنی ضبط و فروش آن را مغایر با شرع دانسته‌اند، لذا این قسمت از ماده ۴۴ مکرر غیرقابل اجرا می‌باشد و نظریه مشورتی شماره ۷/۱۵۸۳-۱۳۶۷/۵/۴ اداره حقوقی نیز مؤید این می‌باشد، ولی چرانیدن مراتع به وسیله بز طبق ماده ۴۴ قانون مذکور ممنوع بوده و دارای مجازات می‌باشد، لذا با توجه به موارد مذکور و اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها و با توجه به اصل تفسیر مضیق قوانین جزایی و اصل تفسیر به نفع متهم چرانیدن و تعلیف مراتع بدون پروانه و مازاد بر پروانه به وسیله دام غیر از بز، جرم نمی‌باشد و مجازاتی ندارد»

نظریه کمیسیون تخصصی معاونت آموزش قوه قضائیه: «طبق ماده ۴۴ مکرر قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۶۴/۵/۲۵ با اصلاحات بعدی، چرانیدن دام در منابع ملی مذکور در ماده ۱ قانون ملی شدن جنگل‌های کشور بدون اخذ پروانه مطلقاً ممنوع بوده وزارت منابع طبیعی تکلیف داشته دام افرادی را که بدون پروانه مبادرت به چرای دام می‌نمایند به نفع خود ضبط و بدون رعایت تشریفات

مزایده و به فروش برساند همین حکم در مورد صاحبان پروانه‌های چراکه برخلاف مندرجات پروانه صادره، مبادرت به چرای دام اضافه بر تعداد مجاز در پروانه نموده‌اند مجری بوده است، لیکن همچنان که در نظریه اقلیت نشست تصریح گردیده فقهای شورای نگهبان این قسمت از ماده ۴۴ مکرر را مغایر با شرع دانسته‌اند و از این رو با لحاظ اصل چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قسمت اخیر ماده ۴۴ مکرر قانون موصوف، ملغی الاثر است و صرفاً طبق ماده ۴۴ همین قانون، چرانیدن بز در جنگل‌ها و مراتع و مناطقی که از طرف سازمان جنگلبانی تعیین و آگهی شده است ممنوع است و متخلف به پرداخت غرامت از ده تا یکصد ریال برای هر راس بز محکوم خواهد شد. النهایه وفق قسمت اخیر ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی، هر کس بدون اجازه سازمان حفاظت محیط زیست یا مراتع دیگر، مبادرت به عملیاتی نماید که موجب تخریب محیط زیست و منابع طبیعی گردد به مجازات یک ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد و لذا چرانیدن و تعلیف مراتع بدون اجازه و اخذ پروانه چرا در صورتی که موجب تخریب محیط زیست و منابع طبیعی از جمله جنگل‌ها و مراتع گردد به مجازات حبس مقرر در قسمت اخیر ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی محکوم خواهد شد» (زراعت، عباسی، همان، ص ۲۹۴-۲۹۲)

۳- تجاوز

یعنی اینکه فردی در بهره‌برداری از موارد مذکور در ماده، مقررات مربوط را رعایت نکرده و از آن بگذرد. تجاوز به موارد مذکور در این ماده نیز لفظ عامی است و مصادیق فراوانی دارد که بسیاری از آن‌ها در مقررات خاص پیش‌بینی گردیده است بنابراین در اینجا هم بهتر است اطلاق این ماده را به وسیله موارد خاص، مقید کنیم، هرچند موارد زیادی از شمول آن خارج می‌شود. شاید گفته شود که موارد مشمول مقررات خاص و ماده ۶۹۰ از باب تعدد معنوی است یعنی فعلی واحد دارای دو وصف جزایی است اما به نظر می‌رسد که این استدلال صحیح نیست چراکه دو عنوان جزایی وجود ندارد بلکه یک جرم است با الفاظی مختلف بیان شده است و میان آن‌ها رابطه عموم و خصوصی برقرار است. (همان، ص ۲۹۴)

۴- تصرف عدوانی

تصرف عدوانی مندرج در قسمت میانی ماده ۶۹۰ با تصرف عدوانی که در صدر ماده بیان شده است تفاوت دارد چراکه حسب ماده ۱۵۸ قانون آیین دادرسی مدنی در تصرف عدوانی، سبق تصرف و لحوق آن، شرط اصلی تحقق جرم است اما در تصرف

همراه با صحنه‌سازی، عملیات مادی برای وانمود کردن مالکیت یا ذی حق بودن لازم است. (همان) در ادامه به صورت مبسوط در خصوص این موضوع بحث شده است.

۵- ایجاد مزاحمت

ماده ۱۶۰ قانون آیین دادرسی مدنی در این خصوص مقرر داشته است: «ادعای مزاحمت، عبارت است از دعوایی که به موجب آن متصرف مال غیرمنقول درخواست جلوگیری از مزاحمت کسی را می‌نماید که نسبت به متصرفات او مزاحم است بدون این که مال را از تصرف متصرف خارج کرده باشد»

۶- ممانعت از حق

ماده ۱۵۹ قانون آیین دادرسی مدنی دعوای ممانعت از حق را چنین تعریف کرده است: «دعوای کسی که به رفع ممانعت از ارتفاق یا انتفاع خود در ملک دیگری بخواهد»

با این حال در رویه قضایی موارد زیر از مصادیق ممانعت از حق تلقی شده است:

- تخریب پل جلوی مغازه توسط شهرداری (رأی شماره ۹۳۰۹۹۷۰۲۲۱۹۰۰۹۶۴ مورخ ۹۳/۷/۳۰ شعبه ۱۹ دادگاه تجدیدنظر استان تهران/ همان)
- ممانعت از دسترسی به کنتورهای مشترک آب و برق (رأی شماره ۹۳۰۹۹۷۰۲۲۲۲۰۰۸۵۲ مورخ ۹۳/۶/۳۰ شعبه ۲۲ دادگاه تجدیدنظر استان تهران/ همان)

- چنانچه کسی با اذن مالک وارد منزل وی شود و با اخطار مالک بیرون نرود، رفتار او مصداق بزه ممانعت از حق است. (رأی شماره ۹۳۰۹۹۷۰۲۲۲۳۰۰۸۰۱ مورخ ۹۳/۶/۱۱ شعبه ۲۳ دادگاه تجدیدنظر استان تهران/ همان)
- تعویض قفل آپارتمان توسط موجر به منظور جلوگیری از ورود مستأجر در مدت اجاره (رأی شماره ۹۲۰۹۹۷۰۲۲۲۰۰۱۴۰۰ مورخ ۹۲/۱۰/۱۴ شعبه ۲۰ دادگاه تجدیدنظر استان تهران/ همان)

- قفل کردن درب مشترک مصداق ممانعت از حق است. (رأی شماره ۹۲۰۹۹۷۰۲۲۲۰۰۱۱۱۸ مورخ ۹۲/۸/۱۴ شعبه ۲۰ دادگاه تجدیدنظر استان تهران/ همان)

- رفتار موجری که در پایان مدت اجاره بدون طرح دعوی تخلیه، مبادرت به ممانعت از حق مستأجر از طریق قفل زدن به درب مغازه می‌نماید درحالی که قرارداد را شفاهاً تمدید کرده است، مجرمانه می‌باشد. او مشمول ماده ۶۹۰ قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده است [رأی شماره ۹۲۰۹۹۷۰۲۲۲۱۰۰۲۰۶ مورخ ۹۲/۲/۳۱ شعبه ۲۱ دادگاه تجدیدنظر استان تهران/ همان]

موارد زیر در برخی از آرای دادگاه‌ها با تفسیر مضیق و با تأسی از تعریف ممانعت از حق در ماده ۱۵۹ قانون آیین دادرسی مدنی از مصادیق بزه ممانعت از حق دانسته نشده است:

- نصب دوربین مدار بسته در مشاعات ساختمان بدون رضایت همسایگان (رای شماره ۹۳۷۰۹۹۷۰۲۲۰۵۰۰۵۰۹۳۷ مورخ ۹۳/۷/۲۸ شعبه ۵ دادگاه تجدیدنظر استان تهران/همان)

- ممانعت از ورود فرد به منزل توسط زوجه و فرزندان فاقد وصف مجرمانه است. ممانعت از حق در مواردی است که کسی حق ارتفاق یا حق انتفاع در ملک داشته باشد. (رای شماره ۹۲۰۹۹۷۰۲۲۳۴۰۵۰۹ مورخ ۹۲/۴/۲۵ شعبه ۳۴ دادگاه تجدیدنظر استان تهران/همان)

ج) رکن معنوی

با توجه به اینکه بزه‌های مندرج در ماده ۶۹۰ جزء جرایم عمدی بوده، لازم است که مرتکب سوءنیت عام برای ارتکاب رکن مادی آن‌ها داشته باشد یعنی مرتکب باید بداند و آگاه باشد که فعل او جرم و قابل مجازات است و با علم به این امر عملیات مادی جرم را انجام دهد. به صراحت صدر ماده ۶۹۰ در جرم صحنه‌سازی، قصد تصرف یا ذی‌حق معرفی خود یا دیگری به عنوان سوءنیت خاص شرط است و در سایر موارد (بند ۲ الی ۶) سوءنیت خاص لازم نیست. (همان، ص ۲۹۵ و زراعت، عباسی؛ شرح مختصر قانون مجازات اسلامی، چاپ اول، انتشارات ققنوس، ص ۳۰۸) با این حال برخی قصد اضرار به غیر را به عنوان سوءنیت خاص جرایم موضوع این ماده ضروری می‌دانند. بدین نحو که مرتکب باید با عمل تجاوزکارانه خود ضرری متوجه بزه دیده سازد. (هوشنگ شامپیانی به نقل از زینالی، توحید؛ جرم تصرف عدوانی در رویه دادگاه‌ها، چاپ اول، انتشارات چراغ دانش، ص ۳۶)

همچنین قصد تملک نیز شرط تحقق این جرایم نیست بلکه اگر مرتکب قصد دیگری داشته باشد، (مانند اینکه بخواهد مدت کوتاهی در محل موضوع بزه ساکن شود) مشمول این ماده است.

موارد تکمیلی ماده ۶۹۰ و نکات راجع به آن:

- ۱- منظور از قید «موارد مذکور» به موضوع تجاوز یعنی «اراضی مزروعی اعم از کشت شده یا ... اراضی موات و بایر» که در صدر ماده ذکر شده است، برمی‌گردد.
- ۲- اقدام به هر گونه تجاوز یک جرم مستقل نیست زیرا اولاً اگر آن را یک جرم مستقل تلقی کنیم لازم می‌آید که کل عناوین ذکر شده در ماده ۶۹۰ زیر مجموعه این عنوان شود و اطلاق آن هم اعم از این است که به منظور تصرف یا ذی‌حق معرفی کردن خود یا دیگری باشد یا نباشد ثالثاً اگر مقصود قانون‌گذار تلقی یک جرم مستقل

بود باید از عبارت شبیه «هر کس اقدام به هر گونه تجاوز اراضی نماید به» استفاده می‌برد رابعاً تفسیر مضیق متون کیفری و استفاده قانون‌گذار از عبارت «یا» بین عناوین اقتضای چنین تفسیری است. (حامی دیندار؛ تقریرات درسی آموزشی قضات روحانی قم، دوره پنجاه و یکم، پاییز سال ۱۳۹۰ ص ۴)

۳- نظر به اینکه سه عنوان جزایی تصرف عدوانی، ایجاد مزاحمت و ممانعت از حق در ماده ۶۹۰ تعریف و شرایط تحقق آن تبیین و بیان نشده است، ناگزیر همه حقوقدانان و قضات برای احراز شرایط و ارکان آن‌ها به قوانین و مقررات زیر استناد می‌کنند:

- قانون مدنی (باب دوم از کتاب اول و مواد ۳۰۸-۹۷ و ۱۰۶ آن قانون)
 - قانون آیین دادرسی مدنی (فصل هشتم از باب سوم شامل مواد ۱۷۷-۱۵۸)
 - مواد ۱ و ۲ قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی مصوب ۱۳۵۲/۱۲/۶
 نکته: آیا با وجود ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی و مواد ۱۵۸ تا ۱۷۷ قانون آیین دادرسی مدنی، قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی کماکان اعتبار خود را حفظ کرده است یا خیر؟
 یک دیدگاه آن است که مقررات قانون اخیر فقط در چارچوب قانون آیین دادرسی مدنی قابلیت اعمال دارد. (عبدالله شمس به نقل از عباسی زراعت، همان، ص ۳۶۰)

دیدگاه دیگر آن است که هر یک از این دو قانون به اعتبار خود باقی هستند و شاکی و خواهان می‌توانند یکی از این دو راه را برگزیده و از مزایای آن بهره‌مند شود. (علی مهاجری به نقل از عباسی زراعت، همان، ص ۳۰۷)

در مقام اختیار دیدگاه مقبول‌تر به نظر می‌رسد دیدگاه اخیر موجه‌تر باشد چراکه در دعاوی تصرف همان‌گونه که قانون‌گذار سابقاً نیز طرق مختلفی را به شاکی و خواهان اعطا کرده بود تا در رفع تصرف عدوانی تسریع شود، اکنون نیز همان سیاست وجود دارد و صرف تکرار مواد در قانون جدید دلیل بر آن نیست که همین موارد را از راه دیگری نتوان پیگیری کرد. در نهایت اختیار هر یک از دو دیدگاه با قاضی است و تاکنون کسی به صراحت قائل به نسخ قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی مصوب ۱۳۵۲ نگردیده است. (کوشا، جعفر؛ پایسته‌های حقوق جزای اختصاصی (۱ و ۲ و ۳)، چاپ دوم، انتشارات مجد، صص ۲۱۶-۲۱۵ و عباسی زراعت، همان صص ۳۰۷-۳۰۶) البته قانون مذکور در مورد اموال منقول به اعتبار خود باقی است و در این خصوص به نظر اتفاق نظر وجود دارد لذا می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که قانون یاد شده ناظر به نحوه جلوگیری از تصرف عدوانی است. (برای مطالعه بیشتر به مواد ۱ الی ۷ قانون مذکور مراجعه گردد) اما ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی بیانگر

مواردی است که جرم شناخته شده و قابل مجازات است، بنابراین چنانچه شاکی تنها درخواست جلوگیری از تصرف عدوانی بدون تقاضای مجازات مرتکب را داشته باشد، بر اساس قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی رسیدگی خواهد شد و در صورت درخواست مجازات مرتکب وفق ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی رفتار خواهد شد.

(زینالی، توحید، همان، صص ۳۴-۳۳ و عباسی زراعت، همان، ص ۳۰۹)

در یکی از نشست‌های قضایی که بی‌ارتباط با موضوع حاضر نیست در خصوص این قضیه چنین اظهار نظر شده است:

نظر اکثریت: «استدلال این گروه به شرح زیر است: ۱. به اعتقاد اکثریت قضات، ماده ۱۵۸ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی که به تبعیت از ماده ۳۲۳ به بعد قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸ در تصرف عدوانی و ممانعت از حق و رفع مزاحمت با تغییراتی انشاء شده و ادامه سیاست قانون‌گذاری است که برای حل و فصل دعاوی مربوط به تصرف عدوانی توسط قانون‌گذار اتخاذ شده در تقسیم‌بندی دعاوی، دعاوی تصرف از دعاوی مالکیت مجزا و منفک مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در واقع تصرف صورت ظاهری یک وضع حقوقی است که معمولاً منطبق با حقیقت است زیرا مالکیت یک امر اعتباری است و متعارفاً با تظاهر اعمال خارجی همراه است اما قضیه حاکم فی‌مابین تصرف و مالکیت، قضیه در خصوص مطلق منطقی است به این نحو که هر مالکیتی اعتباراً همراه با تصرف است و هر مالکی متصرف تلقی می‌شود، در حالی که هر متصرفی مالک نیست و هر تصرفی دلیلی بر مالکیت به شمار نمی‌رود؛ بنابراین، مالکیت اصل بر تصرف فرع است. در سیاست قانون‌گذاری، قانون‌گذار به پیروی از همین تفکیک در ماده ۱۵۸ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب سال ۱۳۷۹ دعاوی تصرف عدوانی عبارت است از: «ادعای متصرف سابق مبنی بر اینکه دیگری بدون رضایت او، مال غیر منقول را از تصرف وی خارج کرده است و اعاده تصرف خود را نسبت به آن مال درخواست می‌نماید» لذا هدف از وضع مقررات مربوط به تصرف عدوانی در قوانین آیین دادرسی مدنی قدیم و جدید دیدگاه حل و فصل و رفع رجوع در مقطع زمانی مشخص بوده است، در حالی که در دعاوی مالکیت گرچه اثبات مالکیت ممکن است خلاف پذیر باشد، با انشای رأی محاکم در آن است برای مالک، اعتباری را به «انحصار» اوصاف حق مالکیت که متجلی اطلاق ارمغان می‌آورد که رسیدن به این اعتبار در دعاوی تصرف، هدف قانون‌گذار نیست. نظر به اینکه اولاً در قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸ و قانون فعلی و نیز ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات اشاره‌ای به تصرف عدوانی اموال منقول نشده است، ثانیاً با عنایت به سابقه تصویب قانون، قانون جلوگیری از تصرف عدوانی مصوب سال ۱۳۰۹ هجری شمسی و اصلاح آن تحت عنوان قانون اصلاح جلوگیری از تصرف عدوانی مصوب سال ۱۳۵۲ که نشان دهنده مقدم بودن و خاص بودن قانون

مذکور است با لحاظ عدم توانایی نسخ عام مؤخر بر خاص مقدم. ثالثاً، نظریه شماره ۱۷۰۰/۷ - ۲۳/۸/۱۳۶۳ اداره حقوقی قوه قضاییه که طی آن به صراحت وجود ماده ۱۳۴ قانون تعزیرات (۶۹۰ فعلی) ناسخ قانون اصلاح جلوگیری از تصرف عدوانی شناخته نشده است. رابعاً، با توجه به عدم تسری قاعده عطف به ماسبق شدن قوانین شکلی با تصریح به اینکه قانون جلوگیری از تصرف عدوانی، قانونی خاص، مستقل و مجزا است و از «ماسبق» خارج است، بر فرض طرح چنین ادعایی، قانون آیین دادرسی مدنی مؤخر التصویب ناسخ ضمنی و یا صریح قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی نیست. لذا با توجه به نفوذ قانون مذکور حسب مورد، مدعی مختار است که به استناد شرایط مندرج در ماده ۲ قانون اصلاح جلوگیری از تصرف عدوانی و یا ماده ۱۵۸ قانون آیین دادرسی مدنی و یا ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات به طرح ادعا بپردازد. ۲- اما در مورد مقایسه ماده ۱۵۸ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی و قانون اصلاح جلوگیری از تصرف عدوانی مصوب سال ۱۳۵۲ با ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی: قانون آیین دادرسی مدنی سال ۱۳۷۹، ماده ۲ قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی و ماده ۶۹۰ قانون تعزیرات در اختصاص آن‌ها به اموال غیرمنقول دارای وجهی مشترک است. توجیه اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی مصوب سال ۱۳۵۲ در شمول مفاد آن به شرح ماده‌ی همان قانون بر اموال منقول است، تأسیسی که قوانین مؤخر التصویب به آن نپرداخته است. توجیه ماده ۶۹۰ قانون تعزیرات همچنانکه ظاهر آن حکایت دارد علاوه بر رفع تصرف، تعقیب کیفری و مجازات متصرف است برخلاف نظر قضات اقلیت، به دلیل ظهور ماده ۱۵۸ قانون آیین دادرسی مدنی و تفاوت دعاوی تصرف و مالکیت به شرح بند (۱) نظر اکثریت قضات استناد به ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی توسط شاکی همان طوری که در نظرات ارایه شده در اداره حقوقی قوه قضاییه نیز منعکس است، باید همراه با ارایه دلیل مالکیت باشد. ارایه دلیل مالکیت به منزله ارایه سند مالکیت نیست بلکه امارات، قراین مثبت مالکیت به قدر کفایت قناعت قضایی دادرس در رسیدگی به امر کیفری نافذ و موجه است؛ بنابراین، با لحاظ نظر مذکور در صورت بروز اختلاف در مالکیت، دادرس رسیدگی‌کننده موظف به صدور اناطه کیفری است»

نظر اقلیت: «نظر به اینکه قانون آیین دادرسی مدنی مصوب سال ۷۹ به شرح ماده ۱۵۸ خود مرور زمان مربوط به دعاوی تصرف عدوانی را حذف کرده است، قانون اصلاح جلوگیری از تصرفات عدوانی مصوب سال ۵۲ تا آن جا که مربوط به تصرف عدوانی اموال غیرمنقول است به شرح تصریح ماده ۵۲۹ قانون آیین دادرسی مدنی اخیر التصویب به صراحت نسخ نشده است، در حالی که ماده‌ی قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی در خصوص اموال منقول از نفوذ قانونی برخوردار است. در خصوص مقایسه ماده ۱۵۸ قانون آیین دادرسی مدنی جدید، ماده ۶۹۰ قانون مجازات